

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)
13. november 1990*

I sag C-308/89,

angående en anmodning, som Verwaltungsgericht Darmstadt i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Carmina di Leo

mod

Land Berlin,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 12 i forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, G. F. Mancini, afdelingsformændene T. F. O'Higgins og M. Díez de Velasco samt dommerne C. N. Kakouris og P. J. G. Kapteyn,

generaladvokat: M. Darmon
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

* Processprog: tysk.

- Forbundsrepublikken Tysklands regering ved E. Röder og G. Leibrock, Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede
- Den Italienske Republiks regering ved chefen for Udenrigsministeriets Afdeling for Internationale Tvister, professor Luigi Ferrari Bravo, som befuldmægtiget bistået af avvocato dello Stato P. G. Ferri
- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridiske konsulenter i Kommissionen J. Pipkorn og H. Lima, som befuldmægtigede

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der er afgivet mundtlige indlæg af Carmina di Leo ved advokat V. Raschendorfer, Gedern, og af den nederlandske regering ved T. Heukels, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, under retsmødet den 28. juni 1990,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 3. oktober 1990, afsagt følgende

Dom

- 1 Ved kendelse af 11. september 1989, indgået til Domstolen den 9. oktober 1989, har Verwaltungsgericht Darmstadt i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 forelagt et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 12 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).
- 2 Spørgsmålet er blevet rejst under en sag, som Carmina di Leo, der er italiensk statsborger, har anlagt til prøvelse af den afgørelse, hvorved de pågældende tyske myndigheder afslog at yde hende uddannelsesstøtte efter Bundesausbildungsför-

derungsgesetz (forbundsloven om uddannelsesstøtte, herefter benævnt »Bafög«) med den begrundelse, at den uddannelsesstøtte, som di Leo havde ansøgt om, kun kunne gives til tyskere i forfatningens forstand og til statsløse og asylberettigede udlændinge.

- 3 I den affattelse af Bafög, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, kunne uddannelsesstøtte til studier uden for Forbundsrepublikken Tyskland kun gives til tyskere i forfatningens forstand, til statsløse eller asylberettigede udlændinge og til flygtninge. Efter en ændring, der har været gældende siden den 1. juli 1988, kan der endvidere ydes støtte til uddannelsessøgende, der efter fællesskabsretten som børn af statsborgere i en medlemsstat har ret til fri bevægelighed eller til ophold. Statsborgere i en EF-medlemsstat kan dog ikke opnå støtte i tilfælde, hvor uddannelsen gennemføres i en stat, som de har statsborgerskab i.
- 4 Det fremgår af sagen, at di Leo er datter af en italiensk vandrende arbejdstager, der i 25 år har haft beskæftigelse i Forbundsrepublikken Tyskland. Hun har gennemført sin grundlæggende og videregående skoleuddannelse i Gedern (Forbundsrepublikken Tyskland), hvor hendes faste bopæl også er beliggende. På grund af adgangs begrænsningerne til medicinstudierne ved de tyske universiteter påbegyndte hun et medicinstudium ved universitetet i Siena i Italien. Det var uddannelsesstøtte efter Bafög til dette studium, som hun fik afslag på.
- 5 Verwaltungsgericht Darmstadt fandt, at spørgsmålet om lovligheden af de tyske myndigheders afgørelse kunne afhænge af, om artikel 12 i forordning nr. 1612/68 indebærer, at en medlemsstat, efter hvis lovgivning der kan ydes støtte til uddannelse i udlandet, skal give en sådan støtte til en person, hvis forhold er som sagsøgerens.
- 6 Retten udsatte herefter sagen og forelagde Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 12 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 fortolkes således, at de af bestemmelsen omfattede børn, for så vidt angår uddannelsesstøtte,

ikke alene skal ligestilles med indlændinge, når uddannelsen gennemføres i værtslandet, men også i tilfælde, hvor det pågældende barn gennemfører en uddannelse i en stat, som vedkommende har statsborgerskab i?»

- 7 Vedrørende de relevante retsfor skrifter og baggrunden for tvisten i hovedsagen samt de skriftlige indlæg for Domstolen henvises i øvrigt til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales derfor kun i det følgende, såfremt det på de enkelte punkter er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.
- 8 I henhold til artikel 12 i forordning nr. 1612/68 skal børn af EF-arbejdstagere, såfremt de er bosat i værtslandet, gives adgang til almindelig undervisning, lærlingeuddannelse og faglig uddannelse på samme vilkår som dem, der gælder værtslandets egne statsborgere.
- 9 Det bemærkes indledningsvis, at det fremgår af Domstolens praksis (jf. dom af 15. marts 1989, Echternach og Moritz, sag 389/87 og 390/87, Sml. s. 723), at artikel 12 i forordning nr. 1612/68 ikke alene omfatter de egentlige adgangs betingelser, men også generelle foranstaltninger, der skal lette deltagelsen i undervisningen. Domstolen fastslog bl. a., at status som barn af en EF-arbejdstager navnlig medfører, at det i henhold til fællesskabsretten anerkendes, at sådanne børn skal have adgang til statslig studiestøtte med henblik på deres integration i værtslandets sociale liv. Dette indebærer ifølge Domstolens praksis, at børn af EF-arbejdstagere har krav på støtte, der skal dække udgifterne til undervisning og underhold, på samme betingelser som dem, på hvilke de samme fordele indrømmes indlændinge.
- 10 Det præjudicielle spørgsmål rejser dog det problem, om et barn af en EF-arbejdstager også har et sådant krav på ligebehandling ved uddannelse, når uddannelsen gennemføres i en anden stat end værtslandet, og navnlig når der er tale om en stat, som barnet har statsborgerskab i.

- 11 Den tyske regering og — under den mundtlige forhandling — den nederlandske regering har gjort gældende, at ligebehandlingsprincippet i artikel 12 ikke kan forpligte en medlemsstat i tilfælde, hvor den vandrende arbejdstagers børn udrejser for at gennemføre studier i udlandet, navnlig fordi artikel 12 efter sin ordlyd kun finder anvendelse på børn, der er bosat i værtslandet. Den tyske og den nederlandske regering har endvidere anført, at formålet med artikel 12 er at fremme arbejdstagerens og dennes families integration i værtslandet. Studier, som et barn af en EF-arbejdstager gennemfører i en anden stat, fremmer ikke barnets integration i værtslandet.
- 12 Dette kan ikke lægges til grund. Det fremgår af selve ordlyden af artikel 12, at bestemmelsen ikke kun omfatter uddannelser, der gennemføres inden for værtslandets grænser. Bopælsbetingelsen i artikel 12 i forordning nr. 1612/68 har til formål at begrænse kravet om ligebehandling, for så vidt angår de i bestemmelsen omhandlede fordele, til kun at omfatte børn af EF-arbejdstagere, der er bosat i det værtsland, hvor deres forældre opholder sig. Bopælsbetingelsen indebærer derimod ikke, at retten til ligebehandling afhænger af, hvor det pågældende barn gennemfører uddannelsen.
- 13 Det bemærkes endvidere, at målsætningen med forordning nr. 1612/68, der er at gennemføre arbejdskraftens frie bevægelighed — for at denne kan sikres under behørig hensyntagen til de berørtes frihed og værdighed — kræver, at EF-arbejdstagerens families integration i miljøet i værtslandet kan ske under de bedst mulige betingelser. For at en sådan integration kan opnås, er det en afgørende forudsætning, at et barn af en EF-arbejdstager, der bor hos sin familie i værtsmedlemsstaten, kan vælge sine studier på samme vilkår som børn af statsborgere i denne medlemsstat.
- 14 Endvidere indeholder artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, hvorefter arbejdstagere med statsborgerskab i én medlemsstat i de andre medlemsstater har krav på de samme sociale fordele som indenlandske arbejdstagere, en forpligtelse for en medlemsstat, som giver sine indenlandske arbejdstagere mulighed for at gennemføre en uddannelse i en anden medlemsstat, til at udstrække denne ret til også at omfatte EF-arbejdstagere med fast tilknytning til medlemsstaten (jf. dom af 27. september 1988, Matteucci, sag 235/87, Sml. s. 5589).

- 15 Det samme princip må gælde børn af EF-arbejdstagere, der er omfattet af artikel 12. Bestemmelsen opstiller således på samme måde som artikel 7, stk. 2, en generel regel, der, for så vidt angår uddannelse, indebærer en forpligtelse for enhver medlemsstat til at sikre ligebehandling mellem henholdsvis dens egne statsborgere og børn af arbejdstagere med statsborgerskab i en anden medlemsstat, der har fast tilknytning til medlemsstaten. Når en medlemsstat giver sine egne statsborgere mulighed for at opnå støtte til at gennemføre en uddannelse i udlandet, skal den derfor indrømme et barn af en EF-arbejdstager den samme fordel, såfremt vedkommende vælger at gennemføre sine studier uden for værtslandet.
- 16 Denne fortolkning gælder også, selv om den uddannelsessøgende beslutter at gennemføre sin uddannelse i den medlemsstat, hvori vedkommende er statsborger. Hverken bopælsbetingelsen i artikel 12 eller målsætningen med forordning nr. 1612/68 begrundet en sådan begrænsning, der da også ville medføre en anden form for forskelsbehandling af børn af EF-arbejdstagere i forhold til statsborgere i værtsmedlemsstaten.
- 17 Der må herefter gives den nationale retsinstans den besvarelse, at artikel 12 i forordning nr. 1612/68 skal fortolke således, at de af bestemmelsen omfattede børn skal ligestilles med indenlandske statsborgere, for så vidt angår uddannelsesstøtte, ikke alene når uddannelsen finder sted i værtslandet, men også når den gennemføres i en stat, som børnene har statsborgerskab i.

Sagens omkostninger

- 18 De udgifter, der er afholdt den tyske, den nederlandske og den italienske regering og af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale retsinstans, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Verwaltungsgericht Darmstadt ved kendelse af 11. september 1989, for ret:

Artikel 12 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet skal fortolkes således, at de af bestemmelsen omfattede børn skal ligestilles med indenlandske statsborgere, for så vidt angår uddannelsesstøtte, ikke alene når uddannelsen finder sted i værtslandet, men også når den gennemføres i en stat, som børnene har statsborgerskab i.

Mancini

O'Higgins

Díez de Velasco

Kakouris

Kapteyn

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. november 1990.

J.-G. Giraud

Justitssekretær

G. F. Mancini

Formand for Sjette Afdeling